

Hoe moeten we Genesis 1 begrijpen?

Door Peter Scheele

Hoe je het ook wendt of keert, de conclusies van de naturalistische wetenschap dat het heelal en het leven door toevallige evolutionaire processen tot stand gekomen zijn, en de indruk die het bijbelse scheppingsverhaal wekt van een schepping in zes dagen, staan op gespannen voet met elkaar. Of beter nog: zijn gewoon tegenstrijdig. Dit ondanks de goedbedoelde pogingen van het groepje theologen dat zich rond de Intelligent Design-theorie van Cees Dekker schaart, zoals blijkt uit het boek *En God beschikte een worm*. Tot nog toe werden dit soort discussies vooral door vrijzinnige theologen gevoerd en daarmee ook zwaar bestreden. Maar het lijkt erop dat het nu ook het reformatorische en evangelische kamp aan het veroveren is. Gaat het hier om voortschrijdend inzicht of sijpelt er dwaalleer de gelederen binnen? Durft niemand meer zijn mond open te doen tegen zoveel gebundelde autoriteit, is er niemand ter zake kundig om tegenwoord te geven, of moet men noodgedwongen en schoorvoetend toegeven dat men eeuwenlang de verkeerde conclusies getrokken heeft door een oppervlakkige of verkeerde lezing van de bijbel?

Het Genesis-verhaal

Genesis 1 is niet zo'n heel geschikt bijbelgedeelte om te bepalen of de bijbel nu werkelijk zegt dat het heelal in zes dagen gemaakt is of niet. Er zijn al te veel boeken over geschreven, teveel theologische verhandelingen aan gewijd. Het is bijna kapot geanalyseerd. Op elk argument is wel weer een tegenargument geformuleerd. Dit betekent dat je er inmiddels bijna alle kanten mee uit kunt. Het is maar net welke school je aanhangt en welke medestanders je hebt, én – niet onbelangrijk – welke richting je op wilt en waar je uit wilt komen. Het is een allegorie, het is een mythe, het is een menora¹, het is een historische gebeurtenis, het is symboliek, het is 'taal waarin God ons tegemoet komt', enzovoorts. Wat moet je er nog van zeggen? Het is maar net hoe de wind staat en je maakt van dit verhaal wat je er op dat moment maar in ziet?

Toch kunnen we niet om Genesis 1 heen. En dus zal ik mijn gedachten daarover formuleren.

Veronderstel dat Genesis 1 (en misschien 2 en 3) *niet* bestonden, geen deel uitmaakten van de bijbel? Beeld je het eens in? Dat zou 'de God van Abraham Izaak en Jakob' en later 'de God van Israel' tot een lokaal stammengodje maken die furore maakt, zich ontwikkelt en met de komst van Jezus mateloze populariteit bereikt, naam maakt en wereldberoemd wordt, een winnaar. Maar niet dat hij de universele Schepper van hemel en aarde is en van alle volken, die een plan trekt met de mensheid, en daar (onder andere) Abraham en Israel voor gebruikt om uiteindelijk iedereen te bereiken.

Vanuit Gods oogpunt gezien is het belangrijk om de mensheid te vertellen dat hij Schepper is, de oorsprong van de mensheid. Maar geen mens is erbij geweest. Toen de schepping klaar was, is daar als laatste de mens ook bij gekomen, zo lezen we in het Genesis-verhaal. Óf dit scheppingsverhaal is een mythe, een weergave van wat men in de tijd dat het opgeschreven was dacht. Óf het is de weergave van wat God zelf verteld heeft aan Adam, of aan Mozes (die het gebundeld of opgeschreven heeft).

Als God Adam of Mozes verteld heeft hoe het geweest is, dan is de bedoeling daarvan natuurlijk dat dit een verhaal voor *de hele mensheid* is en niet alleen

---

¹ *En God beschikte een worm*, blz. 27

maar voor Adam, Mozes of het volk Israël. Dit verhaal moest in de bijbel terecht komen en bewaard blijven en uiteindelijk zou iedereen over de hele wereld er kennis van moeten kunnen nemen. Dat betekent dat dit verhaal geschikt en begrijpelijk moet zijn voor kinderen, voor mannen én vrouwen, voor ouden van dagen, voor arbeiders, voor intellectuelen, voor filosofen, natuurwetenschappers, voor de begintijd, de glorie-dagen van het Midden Oosten, voor de tijd van het Romeinse Rijk, voor de Middeleeuwen en voor onze Moderne tijd. Natuurlijk is het belangrijk dat God daarbij een taal spreekt die universeel is, die iedereen begrijpt, die voor allerlei volk te begrijpen en van waarde is. Het is niet alleen voorbehouden aan de theologen van vandaag om (eventueel met veel gekronkel) te begrijpen hoe het werkelijk zit!

En hoe vertel je als Schepper-God aan je schepselen over datgene wat je tot stand gebracht hebt? Wel, hoe vertelt een vader, zoals ik bijvoorbeeld ben, zijn kinderen over zijn werk? Het is onmogelijk uit te leggen wat je *precies* doet. Maar in grote lijnen is het wel te doen. En dat doe je in woorden en begrippen die het kind kan begrijpen. Op dezelfde wijze spreekt God tot ons. Tot zover geen probleem.

Die problemen gaan er echter komen op het moment dat je *vervolgens* gaat zeggen: ja, maar wij weten nu dat het geen zes dagen waren. Die zes dagen, dat is symbolisch bedoelt...

Pardon? Als de Schepper-God ons een verhaal wil vertellen over zijn werk, waarom gaat hij dan dingen zeggen over zes dagen, die iedereen begrijpt bij lezing als 'zes dagen', terwijl het helemaal niet over zes dagen gaat? Waarom kan God ons niet het volgende Universeel Begrijpbare verhaal vertellen?

In het begin schiep God de hemel en de aarde. Als volgt schiep God het. Hij strekte vanuit niets over een tijd van miljarden jaren het uitspannel uit en formeerde zo alle sterren, nevels en stelsel aan het firmament. Toen God het heelal geschapen had, zag hij dat het goed was.

God beval dat de zon, de maan en de aarde tevoorschijn zouden komen en bepaalde dat deze zouden dienen om vaste maanden, jaren en tijden aan te geven.

Toen God de aarde, zon en maan geschapen had en alle dingen zijn plek en zijn tijd gegeven had, zag hij dat het goed was.

Er was water op de aarde en uit het water deed God na verloop van tijd het nietige leven ontspruiten, de algen en het zeewier. God sprak dat vissen de wateren zouden bevolken en na verloop van tijd wemelde het water van de vissen, elk naar hun aard.

Toen God het leven in de wateren zag en al de vissen die ontstaan waren, zag hij dat het goed was.

God beval dat de tijd rijp was dat enkele uitverkorenen van de zeeplanten en vissen het land zouden bevolken. Zo ontstonden het kruid, de struiken en de machtige ceders en al hun gebladerte werd bevolkt door kruipend gedierte, elk naar hun aard.

Toen God zag dat het land niet langer woest en leeg was, maar bevolkt werd door allerlei gedierte naar hun aard, zag hij dat het goed was.

...

Nou ja, enzovoorts, de strekking mag duidelijk zijn. Misschien dat sommigen van u zullen vinden dat het maar goed is dat ik het scheppingsverhaal niet geschreven heb, maar ok. Waar het mij om gaat is dat een verhaal van deze strekking net zo goed door iedereen, groot en klein, eenvoudig en ontwikkeld

begrepen kan worden. Waarom vertelt God de Schepper niet gewoon zo'n verhaal als het zo gegaan is? Waarom moet hij ons (of eigenlijk: de hele mensheid die dit verhaal onder ogen krijgt) een rad voor ogen draaien door te zeggen dat het om *zes dagen* gaat? Als ik als tiener op de middelbare school het evolutie-verhaal te horen krijg, dan is het zo simpel als dit: oersoep, eerste cel, vissen, amfibieën, reptielen, vogels en zoogdieren. Elk mens kan dat begrijpen, net zoals het verhaal dat er nu staat, dat de Intelligente Ontwerper God het hele handeltje in één keer in beweging gezet heeft en het daarna zijn beloop heeft. De (natuurwetenschappelijke) technische details hoeven natuurlijk niet benoemd te worden en het mag gerust in onze begrijpbare taal gesproken worden. Maar net zoals een vader niet hoeft te liegen, die aan zijn kind op vereenvoudigde wijze uitlegt wat voor werk hij doet, zo hoeft de Schepper-God die ons het Genesis-verhaal overlevert geen leugens of sprookjes te vertellen, waarvan we later met schrik tot de conclusie moeten komen dat het niet waar was.

Is Genesis dan misschien een Sinterklaas-verhaal? God vertelt ons iets over zijn werk, maar als we (als mensheid) volwassen worden, komen we erachter dat het toch niet waar is. Het zij hem echter vergeven, want net zoals het Sinterklaas-verhaal een manier is om ónze kinderen enthousiast te maken en ze in de watten te leggen, zo beoogde God ook alleen maar ons heil met het Genesis-verhaal? Het is feitelijk onjuist, niet-historisch, misschien met een paar historische aspecten, zoals die er aan het Sinterklaas-verhaal ook wel zullen zitten, maar het gaat om de goede bedoelingen...?

Het Genesis-verhaal letterlijk nemen?

Er zijn wel meer redenen waarom het Genesis-verhaal letterlijk genomen zou moeten worden. Een aantal argumenten op een rijtje:

1.

Het verhaal begint met:

In het begin schiep God de hemel en de aarde.

Hoe simpel wil je het hebben? Eenvoudiger kan niet. Dit is net zoiets als het begin van Markus:

Het begin van het evangelie van Jezus Christus, Zoon van God.

Er wordt hier geen enkel argument gebruikt waarom dit waar is of niet. Het is gewoon een statement, een verklaring: zo is het. Dat geeft niet veel ruimte om er anders over te denken!

Na dit opschrift, komt vervolgens de geschiedenis van hoe dat dan in zijn werk is gegaan. Om het eenvoudig te zeggen: dit wekt toch wel erg de indruk dat het om een historisch verhaal gaat.

2.

Elke dag die beschreven wordt, wordt uitgeleid met 'Toen was het avond geweest en het was morgen geweest: de xxx-ste dag.' Hoe specifiek moet het zijn? Hoe leest de gemiddelde wereldburger dit?

3.

Het verhaal eindigt met:

Zo werden de hemel en de aarde in al hun rijkdom voltooid. Op de zevende dag rustte hij van het werk dat hij gedaan had.

Weer zo'n zelfde onbeargumenteerde verklaring, om te vervolgen met de aan die scheppingsweek verbonden zevende rustdag en daarna te eindigen met:

Dit is de geschiedenis van de hemel en de aarde. Zo ontstonden ze, zo werden ze geschapen.

(Sommigen zien dit als het begin van de volgende beschrijving van de schepping, maar dat doet niet af aan het karakter en stijl van deze tekst. Het wekt op z'n zachtst gezegd de *indruk* een historische gebeurtenis te zijn...)

4.

In Exodus 20 staan de Tien geboden. Ze worden ingeleid met de tekst:

En God sprak deze woorden:

Dat ging met donderslagen, lichtflitsen en rook gepaard. Het volk dat deze woorden hoorde, raakte daar zo door van slag dat ze tegen Mozes zeiden:

Spreekt u met ons, wij zullen naar u luisteren. Maar laat God niet met ons spreken want dan sterven we.

En dus gaat Mozes alleen de berg op en geeft door wat God te zeggen heeft. Dan krijgt hij opdracht om twee stenen platen in ontvangst te nemen:

De Heer zei tegen Mozes: 'Kom naar mij toe, de berg op, en wacht daar; dan zal ik je de stenen platen geven waarop ik de wetten en geboden heb geschreven om het volk te onderrichten. (24:12)

Op de berg krijgt Mozes weer allerlei voorschriften mee, met onder andere de opdracht om een Tabernakel te maken en een Ark, waar de platen in bewaard moeten worden. Dan lezen we:

Nadat de Heer dit alles op de Sinaï tegen Mozes had gezegd, gaf hij hem de twee platen van het verbond, de stenen platen, door Gods vinger beschreven. (31:18)

Als Mozes dan de berg afkomt lezen we:

Mozes keerde zich om en ging de berg af. De twee platen met de verbondstekst droeg hij bij zich. Aan de beide kanten waren ze beschreven, aan de voorkant en aan de achterkant. De platen waren Gods eigen werk en het schrift dat erin gegrift was, was Gods eigen schrift. (32:15-16)

Maar Mozes gooit de platen stuk als hij ziet dat het volk tijdens zijn afwezigheid een gouden afgodskalf had gemaakt. Uiteindelijk krijgt hij weer nieuwe:

De Heer zei tegen Mozes: 'Hak twee stenen platen uit, gelijk aan de vorige. Dan zal ik op die platen de geboden schrijven die ook op de eerste stonden, die jij stukgegooid hebt. (34:1)

...

En hij schreef de tekst van het verbond, de tien geboden, op de platen. (34:28b)

Deze tien geboden zijn dus eerst hardop toegesproken door God aan het volk, daarna twee keer op schrift gesteld, of beter: in steen uitgehouwen, door God

zelf. Vijf keer wordt expliciet verteld dat het God zelf is die de tekst geschreven heeft: door 'Gods vinger'. Het mag duidelijk zijn dat dit laat zien hoe belangrijk God de Tien geboden vindt...

In Exodus 20:11 lezen we een stukje van die tekst van de Tien Geboden, die voor ons hier en nu van belang is, en over de (zevende) rustdag gaat:

Want in zes dagen heeft de Heer de hemel en de aarde gemaakt, en de zee met alles wat er leeft, en op de zevende dag rustte hij.

Dit zijn dus letterlijke woorden van God die hij toegesproken heeft aan het volk Israël, en dat daarna twee keer in steen gegrift is.

In Exodus 31:17 lezen we, vlak voordat Mozes de eerste keer de platen krijgt, ook nog eens dat God tegen hem zegt:

..., want in zes dagen heeft de Heer de hemel en de aarde gemaakt en de zevende dag heeft hij gerust om op adem te komen.

In Deuteronomium staat een toespraak van Mozes beschreven die hij hield tegen het volk. Mozes verklaart daarbij nog eens vier keer dat God de tekst zelf schreef:

De Heer heeft deze woorden – deze, en niet meer – tot u gesproken toen u daar bijeen was. Met een geweldig stemgeluid kondigde hij op de berg zijn geboden af, vanuit vuur en dreigende, donkere wolken, en hij schreef ze op twee stenen platen en gaf die aan mij. (5:22)

... daarna overhandigde de Heer mij twee stenen platen, met Gods vinger beschreven. (9:10)

Toen zei de Heer tegen mij: 'Hak twee stenen platen uit, gelijk aan de vorige, maak een kist en kom naar mij toe, op de berg. Dan zal ik op die platen de geboden schrijven die ook op de eerste stonden, voor jij ze stuksloeg. Daarna moet je ze in de kist leggen. (10:1-2)

...

En de Heer heeft er hetzelfde op geschreven als de eerste keer (10:4)

Kan je je van het Genesis-verhaal nog afvragen waar die tekst vandaan moet komen als er nog geen mensen waren, waarbij je dan maar moet *concluderen* dat God het aan Adam of Mozes verteld moet hebben, hier laat het toch aan duidelijkheid niets te wensen over. God spreekt, ja *grift* de woorden in steen dat hij in zes dagen het heelal, de aarde en het leven gemaakt heeft. Die woorden zijn zelfs onderdeel van de belangrijkste geboden die de hele mensheid ooit gekregen heeft. De Tien geboden. Dat is de essentie van hoe God wil dat we leven en hoe we met hem en met onze medemens omgaan. Dáár staat de verklaring: in zes dagen...

Kunnen de theologen aan het enigzins literair vormgegeven Genesis-verhaal nog allerlei symbolische draaien geven²... wat moet je hier nou mee? In de volksmond heet zo iets een *leugen*, als blijkt dat het geen zes dagen waren, maar 13,7

² Waar ik overigens absoluut niet mee wil zeggen dat het daarmee niet-historisch is. Allerlei historische veldslagen, om maar eens wat te noemen, kunnen in liederen bezongen worden. Die liederen zijn daarmee niet meteen onwaar of onhistorisch. Ze zijn dan én literair én historisch. Neem bijvoorbeeld het lied dat Mozes zong na de doortocht door de Schelfzee in Exodus 15. Dat was een historische gebeurtenis in een lied bezongen. Als we alleen het lied nog zouden hebben, als getuige van die gebeurtenis, mag je niet zeggen: het is (duidelijk) een lied, dus gaat het niet over historische gebeurtenissen.

miljard jaar. Óf Mozes schrijft maar wat en geeft er een interessante draai aan, óf God verzint maar iets en geeft er maar een draai aan, omdat toch niemand hem kon controleren toen hij het schreef? Of omdat hij nu eenmaal een argument nodig had om een rustdag in het leven te roepen?

Jezus zegt op een bepaald moment dat een vader zijn zoon toch ook geen slang geeft als hij om een brood vraagt, zelfs als je een slecht mens bent doe je dat nog niet? Waarom zou God de Vader ons dan zo nadrukkelijk een rad voor ogen draaien door over zes dagen te spreken? Waarom zegt God niet gewoon dat het langer geduurd heeft? Zou dat het begrip van de nomadische, zojuist uit Egypte bevrijde Israëlitische slaven te boven gaan? En wat dan nog. Ze begrepen wel meer niet helemaal...

Als je vrijzinnige theoloog bent, dan is dit probleem eenvoudig: Mozes heeft de tekst geschreven en om de woorden kracht bij te zetten, legt hij ze God in mond. Als je evangelische theoloog³ bent, dan is het probleem toch lastiger. Ik moet een afdoende verklaring hiervoor nog horen.

Jezus over de schepping

Er zijn eigenlijk geen uitspraken van Jezus bewaard gebleven die betrekking hebben op de schepping(sweek). Er is één tekst die er indirect wel iets over zegt, als de farizeeën hem een strikvraag stellen over echtscheiding:

4. 'Hebt u niet gelezen dat de schepper de mens bij het begin mannelijk en vrouwelijk heeft gemaakt?'

5. En hij vervolgde: 'Daarom zal een man zijn vader en moeder verlaten en zich hechten aan zijn vrouw, en die twee zullen één worden;

6. ze zijn dan niet langer twee, maar één.

...

Omdat u harteloos en koppig bent, daarom heeft Mozes u toegestaan uw vrouw te verstoten. Maar dat is niet vanaf het begin zo geweest.

(Mattheüs 19:4 en 8)

De vijfde regel is een letterlijk citaat uit Genesis 2:24.

Ditzelfde vinden we bij Markus 10:6, alleen het is daar iets explicieter:

Maar al bij het begin van de schepping heeft God de mens mannelijk en vrouwelijk gemaakt.

Je mag van Jezus verwachten dat hij weet hoe het zit. Jezus beweert bijvoorbeeld dat hij Abraham gezien heeft en er al was voordat Abraham bestond⁴, waarmee ik wil zeggen dat Jezus zich heel erg goed bewust was van zijn eigen identiteit.

Johannes schrijft over Jezus, het Woord, naar analogie van Genesis 1:

---

³ Er zijn natuurlijk ook reformatorische theologen. Het zijn echter met name reformatorische theologen die pogen met Intelligent Design de evolutie-gedachte met Genesis te rijmen. Zij zullen niet blij zijn als ze op één hoop gegooid worden met vrijzinnigheid, maar hun betiteling staat dus ook niet meer garant voor een historische uitleg. Daarom gebruik ik de term 'evangelische theologie' maar. Daar bedoel ik mee: die theologie die de bijbel met al zijn onwetenschappelijke wonderen, uitzonderingen of zelfs onmogelijkheden, dus inclusief het scheppingsverslag, toch als authentiek historisch beschouwt en dit toeschrijft aan de almacht van God de Schepper die niet per se gebonden is aan de natuurwetten die hij zijn schepping meegeeft.

⁴ Johannes 8:56-58

In het begin was het Woord, het Woord was bij God en het Woord was God. Het was in het begin bij God. Alles is erdoor ontstaan en zonder dit is niets ontstaan van wat bestaat. In het Woord was leven en het leven was het licht voor de mensen. (Johannes 1:1-4)

De schrijver van de Hebreeën-brief beaamt deze zienswijze, dat door Jezus als Zoon van God, de schepping tot stand gekomen is:

de Zoon... door wie hij de wereld heeft geschapen. In hem schittert Gods luister, hij is zijn evenbeeld, hij schraagt de schepping met zijn machtig woord; (1:2-3)

Deze Jezus, de Schepper en Instandhouder van onze wereld, zegt dat vanaf het begin van de schepping de mens als man en vrouw geschapen zijn. Niet als eencelligen...

Hij gebruikt de letterlijke schepping van de mens 'als man en vrouw' als een argument tegen echtscheiding. Hij zegt zoveel als dit: God heeft de mens bedoeld, geschapen als één man en één vrouw, elkaar trouw. In Jezus' ogen was de schepping vanaf het begin van de mens als man en vrouw een historische gebeurtenis. Jezus interpreteerde Genesis als geschiedenis, niet als metafoor.

Als evangelische theoloog zou je misschien kunnen beweren dat God in een geleide evolutie op een zeker moment twee mensen uitgekozen heeft (zoals hij later ook Abraham koos of Mozes) en sprak: jullie zijn Adam en Eva, uit jullie zal ik het hele mensengeslacht... enzovoorts. Dat moment zou dan feitelijk 'het begin van de schepping' zijn geweest voor ons. Zelf kies ik niet voor deze manier van uitleggen. Als Jezus' uitspraak het enige is dat we zouden hebben, dan zou het misschien een wat zacht argument zijn. Maar het staat niet op zichzelf. In het totaalplaatje dat de bijbel geeft past het echter prima.

Een ander indirect gegeven vinden we in een uitspraak van Jezus in wat de Bergrede genoemd wordt. Dat is de toespraak van Jezus over hoe onze levenswandel zou moeten zijn.

Denk niet dat ik gekomen ben om de Wet of de Profeten af te schaffen. Ik ben niet gekomen om ze af te schaffen, maar om ze in vervulling te brengen. Ik verzeker jullie: zolang de hemel en de aarde bestaan, blijft elke jota, elke tittel in de wet van kracht, totdat alles gebeurd zal zijn. Wie dus ook maar een van de kleinste van deze geboden afschaft en aan anderen leert datzelfde te doen, zal als de kleinste worden beschouwd in het koninkrijk van de hemel. Maar wie ze onderhoudt en dat aan anderen leert, zal in het koninkrijk van de hemel in hoog aanzien staan. (Mattheüs 5:18-19)

Het gaat hier natuurlijk in de eerste plaats om goed en kwaad, moraal, normen en waarden, geboden, levensstijl. Toch zegt Jezus dat er geen punt of komma van de wet afgedaan kan worden. Met 'de Wet' worden de eerste vijf boeken van Mozes bedoeld. Onder 'de Wet' valt dus ook Genesis... Maar zelfs als je de allernauwste interpretatie van 'de wet' neemt, dan kom je op de Tien geboden uit. Dan zegt Jezus hier: nog geen punt of komma van de Tien Geboden kan vervallen. En we hebben gezien hoe duidelijk de Tien Geboden over zes dagen spreken.

Het lijkt er daarom op dat Jezus ook de zes dagen nogal historisch letterlijk neemt...

Jezus over Noach

Over Noach is Jezus ook duidelijk:

En zoals het eraantoe ging in de dagen van Noach, zo zal het ook zijn in de dagen van de Mensenzoon: ze aten, ze dronken, ze huwden, ze werden uitgehuwelijkt, tot aan de dag waarop Noach de ark binnenging en de vloed kwam die iedereen verzwolg.
(Lukas 17:26-27)

De vloed die ieder mens het leven kostte, en een ark die 8 mensen en alle landdieren redde, is voor Jezus historische werkelijkheid.

Paulus

Paulus drukt zich zo mogelijk nog explicieter uit als hij op de Areopagus in Athene tegenover de Griekse filosofen van zijn tijd staat:

De God die de wereld heeft gemaakt en alles wat er leeft, hij die over hemel en aarde heerst, woont niet in door mensenhanden gemaakte tempels. Hij laat zich ook niet bedienen door mensenhanden alsof er nog iets is dat hij nodig heeft, hij die zelf aan iedereen leven en adem en al het andere schenkt. Uit één mens heeft hij de hele mensheid gemaakt, die hij over de hele wereld heeft verspreid; voor elk volk heeft hij een tijdperk vastgesteld en hij heeft de grenzen van hun woongebied bepaald. Het was Gods bedoeling dat ze hem zouden zoeken en hem al tastend zouden kunnen vinden, aangezien hij van niemand van ons ver weg is. Want in hem leven wij, bewegen wij en zijn wij.

Paulus is goed op de hoogte van de filosofieën van zijn tijd. Waar mogelijk sluit hij aan bij het heersende gedachtengoed. Waar nodig wijkt hij ervan af. Daarom is het opmerkelijk dat hij dit zegt: 'Uit één mens heeft hij de hele mensheid gemaakt...' Op zijn minst moet je hier concluderen dat Paulus dit zelf echt gelooft. Hij interpreteert het Genesis-verhaal *letterlijk*. Hij spreekt hier letterlijk over één mens. Niet over twee mensen. God schiep die ene mens Adam, en uit die ene Adam nam God een rib en maakte daaruit de vrouw. Vervolgens ontstond uit die twee het hele mensengeslacht. Maar het begon bij die ene. Paulus beweert/belijdt dat het Genesis-verhaal naar zijn inzichten historisch correct is. Feitelijke geschiedenis. Ten overstaan van de Griekse filosofen komt hij voor het belachelijke idee uit dat de mensheid uit één mens is ontstaan! Zo komt hij ook nog wel voor een ander belachelijk idee uit, namelijk dat God Jezus uit de dood heeft doen opstaan. Iets wat onverteerbaar blijkt voor de meesten. Paulus schaamt zich in ieder geval niet voor denkbeelden die dwars op de publieke opinie staan.⁵

Als vrijzinnige theoloog heb je het hier weer eenvoudig: Paulus wist niet beter, hij kende het Genesis-verhaal en trok zijn eigen foutieve conclusies.

Als evangelische theoloog is het lastiger dit weg te verklaren. Natuurlijk, Paulus was een kind van zijn tijd. Hij was ook een zondaar. Hij zal ongetwijfeld ook foute denkbeelden gehad hebben. Maar toch: waarom zou God Paulus' fouten zo expliciet in de bijbel terecht laten komen? Waarom geeft God ons een Genesis-verhaal dat door één van de belangrijkste pilaren van het christendom als historisch geïnterpreteerd wordt, terwijl wij zouden moeten concluderen dat het dat *niet* is? Op zijn zachtst gezegd is God dan verwarrend bezig. En als Paulus op dit punt 'aantoonbaar onjuist' is en ook nog eens leentjebuurt speelt met argumenten van zijn Griekse toehoorders, wat is dan waar van de rest van wat hij zegt? Over de opstanding van Jezus bijvoorbeeld? In mijn optiek kan je niet

---

⁵ In de brief aan de Corinthiers 15:45 noemt Paulus Adam 'de eerste mens'. Letterlijk: 'De eerste mens, Adam, werd een levend, aards wezen.'
Aan Timotheüs (1e brief 2:13) schrijft hij: 'Want Adam werd als eerste geschapen, pas daarna Eva.'

Paulus' stelligheid over het ene als naïviteit afdoen en in het andere geval hem als 'betrouwbare bron' typeren.

Hebreeën

De schrijver van de Hebreeën-brief (sommigen zeggen dat Paulus dat was) heeft een mooie uitspraak voor ons. Een geniale wat mij betreft zelfs:

Door geloof komen we tot het inzicht dat de wereld door het woord van God geordend is, dat dus het zichtbare is ontstaan uit het niet-zichtbare. (11:3)

De formulering van deze tekst uit de Nieuwe Bijbelvertaling is volgens mij ingegeven door een vooringenomen evolutie-idee. Je zou hier God als de drijvende kracht van een geleide evolutie in kunnen lezen. Ik ben echter van mening dat deze vertaling in het geheel geen recht doet aan wat er oorspronkelijk staat. De NBG-vertaling is veel helderder:

Door het geloof verstaan wij, dat de wereld door het woord Gods tot stand gebracht is, zodat het zichtbare niet ontstaan is uit het waarneembare.

In het Grieks staat er dat de *blepomena* niet uit de *phainomenon* ontstaan zijn. Twee verschillende woorden, waar het eerste betekent 'dat wat je kunt zien' en het tweede 'dat wat zichtbaar wordt' of 'dat wat aan het licht komt'. Wij herkennen daar ons woord fenomenen in. 'Het waarneembare' is een goede vertaling. 'Dat wat gezien en ontdekt wordt' kan er ook een zijn. Wat hier dus gezegd wordt is dit: door het geloof kan je begrijpen dat de wereld niet tot stand gekomen is door de dingen die je hier ziet gebeuren... Om het anders te zeggen: de processen die zich in deze wereld afspelen, die we zien, kunnen waarnemen, kunnen ontdekken en beschrijven, dat is *niet* wat deze wereld tot stand gebracht heeft. Om het nog weer anders te zeggen: de manier waarop de dingen *bestaan* is niet waardoor dit alles *ontstaan* is.⁶ Nog weer anders: de (evolutionaire) processen die zich vandaag de dag afspelen en die we kunnen onderzoeken en waarnemen⁷, zijn niet de processen waardoor deze wereld *ontstaan* is.

Misschien dat de lezer met mij de genialiteit van deze tekst ziet in het verband waar we in spreken. Ook in de tijd waarin deze tekst geschreven is, waren er naturalisten en 'atomisten' die meenden dat het zichtbare uit het waarneembare ontstaan was. Maar zo specifiek als dit op een geleide evolutie slaat was door de schrijver niet te voorzien. In dit licht bezien is het misschien ook duidelijk waarom ik de NBV-vertaling een afzwakking vind, van wat er eigenlijk staat.

Wat gebeurde er met Lazarus?

Lazarus' lijk was in staat van ontbinding toen Jezus hem te voorschijn riep. Om aan duidelijkheid niets te wensen over te laten lezen we het grootste deel van de letterlijke tekst ervan.

Er was iemand ziek, een zekere Lazarus uit Betanië, het dorp waar Maria en haar zuster Marta woonden.

⁶ Ik kom nog terug op het verschil tussen bestaan en ontstaan.

⁷ Er zijn evolutionaire processen. Er ontstaan nieuwe soorten. Dit soort 'evolutie' is echter genetisch gezien bergafwaarts en niet bergopwaarts.

...

De zusters stuurden iemand naar Jezus met de boodschap: 'Heer, uw vriend is ziek' Toen Jezus dit hoorde zei hij: 'Deze ziekte loopt niet uit op de dood, maar op de eer van God, zodat de Zoon van God geëerd zal worden.' Jezus hield veel van Marta en haar zuster, en van Lazarus. Maar toen hij gehoord had dat Lazarus ziek was, bleef hij toch nog twee dagen waar hij was.⁸ Daarna zei hij tegen zijn leerlingen: 'Laten we teruggaan naar Judea.'

...

'Onze vriend Lazarus is ingeslapen, ik ga hem wakker maken.' De leerlingen zeiden: 'Als hij slaapt, zal hij wel beter worden, Heer.' Zij dachten dat hij het over slapen had, terwijl Jezus bedoelde dat hij gestorven was. Toen zei hij hun ronduit: 'Lazarus is gestorven, en om jullie ben ik blij dat ik er niet bij was: nu kunnen jullie tot geloof komen. Laten we dan nu naar hem toe gaan.'⁹

...

Toen Jezus daar aankwam, hoorde hij dat Lazarus al vier dagen in het graf lag.

...

Marta zei tegen Jezus: 'Als u hier was geweest, Heer, zou mijn broer niet gestorven zijn. Maar zelfs nu weet ik dat God u alles zal geven wat u vraagt.' Jezus zei: 'Je broer zal uit de dood opstaan.'

'Ja', zei Marta, 'ik weet dat hij bij de opstanding op de laatste dag zal opstaan.'¹⁰

Maar Jezus zei: 'Ik ben de opstanding en het leven. Wie in mij gelooft zal leven, ook wanneer hij sterft, en ieder die leeft en in mij gelooft zal nooit sterven.'¹¹ Geloof je dat?'

'Ja Heer,' zei ze, 'ik geloof dat u de messias bent, de Zoon van God die naar de wereld zou komen.'

...

Zodra Maria op de plek kwam waar Jezus was en hem zag, viel ze aan zijn voeten neer. Ze zei: 'Als u hier was geweest, Heer, zou mijn broer niet gestorven zijn!'¹² Jezus zag hoe zij en de Joden die bij haar waren weeklaagden, en dat ergerde hem. Diep bewogen vroeg hij: 'Waar hebben jullie hem neergelegd?' Ze zeiden: 'Kom maar kijken, Heer.' Jezus begon ook te huilen, en de Joden zeiden: 'Wat heeft hij veel van hem gehouden!' Maar er werd ook gezegd: 'Hij heeft de ogen van een blinde geopend, hij had nu toch ook de dood van Lazarus kunnen voorkomen?' Ook dit ergerde Jezus. Hij liep naar het graf, een spelonk met een steen voor de opening. Hij zei: 'Haal de steen weg.'

---

⁸ Jezus weet al wat hij van plan is. Met opzet blijft hij weg!

⁹ Om misverstanden te voorkomen: Jezus spreekt hier niet zinnebeeldig. Het is niet de bedoeling dit verhaal als een allegorie te lezen.

¹⁰ Dat geloven we allemaal. Dat is ver weg. Maar kan God hier en nu onmogelijke dingen doen?

¹¹ Maar wacht even. Wij sterven wel! Het klopt niet wat Jezus zegt. Toch wel. Jezus zegt ergens anders bijvoorbeeld dat Abraham, Isaak en Jakob hier en nu *leven*, puur en alleen omdat God zichzelf 'de God van Abraham, Isaak en Jakob' noemt. God is geen God van doden, maar van levenden. (Mattheus 22:31-33) Als Jezus hier dus zegt dat als je in hem gelooft je nooit zal sterven, dan bedoelt hij precies wat hij zegt: je lichaam sterft misschien, maar jij bent meer dan je lichaam. Jijzelf, je diepste wezen, diegene die je bent... zal nooit sterven. En ook zelfs eens weer lichamenlijk uit de dood opstaan.

¹² Kleine wonderen kunnen we nog wel accepteren van God. Als hij de eerste cel gemaakt heeft, kunnen we dat nog wel geloven. Maar grote wonderen, daar hebben we moeite mee. Dat is heel menselijk.

Marta, de zuster van de dode, zei: 'Maar Heer, de stank! Hij ligt er al vier dagen!'¹³ Jezus zei tegen haar: 'Ik heb je toch gezegd dat je Gods grootheid zult zien als je gelooft?'

Toen haalden ze de steen weg. Daarop keek hij omhoog en zei: 'Vader, ik dank u dat u mij hebt verhoord. U verhoort mij altijd, dat weet ik, maar ik zeg dit terwille van al die mensen hier, opdat ze zullen geloven dat u mij gezond hebt.'¹⁴ Daarna riep hij: 'Lazarus, kom naar buiten!' De dode kwam tevoorschijn, zijn handen en voeten in linnen gewikkeld, en zijn gezicht bedekt door een doek. Jezus zei tegen de omstanders: 'Maak de doeken los, en laat hem gaan.'

Veel Joden die naar Maria toe gekomen waren en gezien hadden wat Jezus deed, kwamen tot geloof in hem. Maar enkelen gingen naar de Farizeeën om hun te vertellen wat Jezus gedaan had.¹⁵

Johannes 11:1-46

Wat is hier nu gebeurd? Wetenschappelijk gezien? Ik zou wel een antwoord willen van de ID-ologen. Kan God een lijk *instant* uit de dood wekken? Of heeft God een langzaam gradueel herstellingsproces in werking gezet, vanaf het moment dat Lazarus in het graf gelegd werd, dat spectaculaire eindigde op het moment dat Jezus hem tevoorschijn riep?

Stel dat wetenschappers er met hun neus bovenop gezeten zouden hebben? Wat zouden ze dan gezien hebben? Ik denk: allerlei biochemische processen... En wat voor conclusie moeten ze daar uit trekken? Dat het géén bovennatuurlijk verschijnsel was, omdat ze allemaal biochemische processen waarnamen?

Wat gebeurde er toen Jezus spuug in de ogen van een blinde wreef en deze weer kon zien? Zou er een vorm van genterapie toegepast zijn? Hoe instant was dat? Of had het *speeksel* van Jezus een geneeskrachtige werking?

Als God een vier dagen oud lijk in de Oosterse hitte op een woord van Jezus tot leven kan wekken, kan hij dan uit een rib van Adam een vrouw maken?

Als Jezus de wind en het water tot kalmte gebiedt, puur op gezag van het woord dat hij spreekt, kan hij dan tot het water spreken zodat er land tevoorschijn komt, met alle tectonische gevolgen van dien?

Als Jezus spreekt en *Petrus* loopt over water, kan God dan spreken en planten schieten op uit de bodem?

Als een verlamde man op Jezus' woord *instant* kan lopen: hij pakt zijn matrasje op en wandelt weg, kan God dan klei nemen, er een mens uit boetseren en hem leven inblazen?

Als ik het ene wél geloof, alhoewel het wetenschappelijk op geen enkele wijze meer te verifiëren is, waarom geloof ik het andere dan niet? Omdat er een naturalistisch sprookje is dat zegt dat het niet kan?

Hoe groot is het wonder eigenlijk waar de ID-ologen God nog toe in staat achten? Kan God *spreken* en op die manier dingen tot aanzijn roepen? Of kan God *alleen* nog maar werken binnen het concept dat hijzelf tot stand gebracht heeft? Kan hij alleen nog maar door natuurwetten regeren? Is de Bedenker en Ontwerper van het heelal en het leven met handen gebonden aan het ontwerp dat hij maakte? Of kan hij ervan afwijken? Kán hij dat? Is een Intelligente Ontwerper in staat om af te wijken van de regel(maat) die hij zelf stelt?

---

¹³ Het was niet op de noordpool, maar in het warme Midden Oosten...

¹⁴ Heel dit gebeuren was een van tevoren door Jezus voorziene en zo bedoelde aangelegenheid.

¹⁵ Wonderen overtuigen niet. Zelfs nu ze dit gezien hebben, geloven sommigen nog steeds niet. Onvoorstelbaar!

Conclusie

Met de verklaring dat het Genesis-verhaal gelezen kan worden als een vertelling in begrijpbare taal voor de toehoorders, zijn evangelische theologen nog niet klaar, als zij een symbiose willen van het evolutie-verhaal en het evangelische evangelie.

De vraag blijft nog steeds waarom God niet op een voor de hele mensheid begrijpbare manier het evolutieverhaal kan vertellen, als dat de manier zou zijn waarop het gegaan is. Ook vandaag kan dat evolutieverhaal in een paar zinnen geschetst worden, dus wat kunnen wij, wat God niet kon?

Waarom wekt God de indruk van zes dagen en schrijft hij dat met zijn vinger in steen, als dit feitelijk niet zo is?

Waarom kiest Paulus partij voor die helft van de Griekse filosofen onder zijn gehoor die een separate schepping voorstaan (de stoïcijnen en platonisten) en niet voor diegenen die een 'ontstaan uit het waarneembare' aanhangen (de epicuristen)? Als dat laatste beter aangesloten had bij hoe het werkelijk geweest was, dan had hij dat toch beter kunnen doen?

Waarom zou God het toelaten dat Paulus' foute gedachte van het ontstaan van de mensheid uit 1 mens en zijn historische interpretatie van het Genesis-verhaal in de bijbel terecht komt als dit verhaal door God slechts beeldend bedoeld is?

Zijn er nog meer 'fouten van Paulus' in de bijbel terecht gekomen?

Is de historiciteit van Jezus' dood en opstanding wel vol te houden als blijkt dat de getuigen daarvan op andere punten historisch gezien niet zo betrouwbaar blijken?

Hoe moeten we begrijpen dat Jezus, de Schepper, zegt dat *vanaf het begin van de schepping* de mens als man en vrouw geschapen zijn?

Er is nog heel wat werk aan de winkel voor de ID-ologen... Óf de vrijzinnigen hebben gelijk, óf er klopt toch iets niet met het geleide evolutie-verhaal.

Vragen bij Genesis.

Als het Genesis-verhaal een (beperkte, maar) historisch correcte weergave is van een feitelijk gebeurtenis – wat overigens nog weer iets heel anders is dan een *natuurwetenschappelijke* verhandeling van het ontstaan van de wereld, want dat is het zeker niet! – dan zijn daarmee echt nog niet alle vragen beantwoord. Integendeel. Het is net zoiets als een getuigen-verslag van een moord. Of bijvoorbeeld een video-opname van een roofoverval. Enkele feiten zijn misschien benoemd, maar vervolgens heeft de politie er handenvol werk aan om een goeie reconstructie te maken en de bewijsvoering rond te krijgen, of zelfs maar onlogische elementen te begrijpen. Bovendien mag en moet altijd de vraag gesteld worden, óók bij Genesis: Is het getuigenis waar? Begrijpen we het goed? Hieronder vind je een aantal veel voorkomende vragen bij Genesis.

Moet Genesis 1 niet literair gelezen worden?

Het valt niet te ontkennen dat heel Genesis 1 tot 3 literaire aspecten heeft. Zo betoogt Stefan Paas dat de structuur van de scheppingsdagen die van een zeven-armige menora is. De benaming 'boom van kennis van goed en kwaad' of ook 'de levensboom', klinken erg metafoor-achtig. Een slang die spreekt, als verpersoonlijking van de duivel. Een vervloeking van God, die bol staat van symboliek en welhaast een lied of gedicht lijkt te zijn. Enzovoorts.

Maar kijk eens naar het Wilhelmus? Dat is een gedicht dat behoort tot de geuzenliederen. Het is een zogeheten rederijkersvers in de vorm van een *acrostychon* of naamdicht, dat wil zeggen dat elk vers met een letter begint die een naam vormt. Bij het Wilhelmus is dat 'Willem van Nassov'. Het is ook nog eens op melodie gezet en we zingen het nog steeds...

Maar betekent dit alles dat de zaken waar het Wilhelmus over gaat *dus* niet-historisch zijn? Was Willem *geen* prins van Oranje? Is hij zijn vaderland *niet* trouw gebleven? Heeft graaf Adolf, waar het vierde vers over vertelt, *niet* feitelijk het leven gelaten? Heeft Willem zijn leven niet gewaagd? Bestond de koning van Hispanje niet? Enzovoorts.

Nog een voorbeeld. Nadat de Egyptenaren met paard en wagen verdronken waren in de Rode Zee, zingt Mirjam een lied:

De profetes Mirjam, Aärons zuster, pakte haar tamboerijn, en alle vrouwen volgden haar, dansend en op de tamboerijn spelend. En Mirjam zong dit refrein:
'Zing voor de HEER,
zijn macht en majesteit zijn groot!
Paarden en ruiters wierp hij in zee.'
Exodus 15:20-12

Omdat dit een lied is, is het daarom niet-historisch, moet het dan slechts symbolisch opgevat worden?

symboliek

God kiest er heel nadrukkelijk voor om ons universum in zes dagen te scheppen en op de zevende dag te rusten. Want hij wil niet dat mensen doordraven en hij wil dat mensen ook de tijd voor hem nemen. De symboliek van dit verhaal, is bewust door God gekozen symboliek.

De val van de Berlijnse muur symboliseert het einde van de Koude oorlog. Op 9 november 1989 hakte het volk grote stukken van de muur omver en in 1991 werden de resten afgebroken en als souvenir verkocht. Dit omverhakken was een

uitermate symbolische daad. Is het daarom niet echt gebeurd? Mensen kiezen er juist voor om uiterst symbolische handelingen te verrichten, omdat iedereen dan hun bedoelingen begrijpen. Clinton wilde per se dat Arafat en Rabin *publiekelijk* elkaar de hand schudden in 1993 in verband met het Oslo vredes akkoord. Op 11 september 2001 kozen de terroristen juist de doelen het Witte Huis (mislukt), het Pentagon en het World Trade Centre uit. Niet zozeer omdat ze daarmee daadwerkelijk Amerika uit zouden kunnen schakelen, maar om de symbolische betekenis van die objecten. Als ze die kunnen raken, wie of wat is er dan nog veilig? Alle objecten van terroristische aanslagen worden om hun symboliek gekozen. Dat maakt ze echter niet minder werkelijk. Ghandi's geweldloze verzet was pure symboliek. Waarom hield één chinese man een hele kolonne tanks tegen door op de 4e juni van 1989 vóór een tank te gaan staan zodat deze niet verder zou kunnen dan door hem te overrijden? Zijn daad was pure symboliek en is de hele wereld over gegaan.

Historische gebeurtenissen maken *vooral* indruk als er veel symboliek achter zit. Maar we mogen niet zeggen dat vanwege die symboliek, de gebeurtenis daarom niet historisch is.

God kiest ervoor om zijn eigen handelen vol van betekenis te stoppen, vol te hangen met symboliek, opdat het ons maar duidelijk genoeg zal zijn. Waarom in zes dagen, terwijl het ook in zes seconden had gekund, of in zes miljard jaar? Omdat wij, in navolging van God zelf, een rustdag moeten hebben, die we aan God wijden. Omdat God tijd met ons doorbrengen wil.

de slang

Het is iedereen duidelijk dat met 'de slang' uit Genesis de duivel bedoeld wordt. Is dat een aanwijzing dat dit verhaal niet letterlijk gelezen moet worden? Als dat zo is, dan is ook het verhaal van Bileam's sprekende ezel niet letterlijk, zoals dat in Numeri 22 staat. Het is natuurlijk hilarisch dat de machtige Bileam door zijn ezel gecorrigeerd wordt. Maar is het enkel om dat feit dan niet-historisch? De boeken Deuteronomium, Jozua, Nehemia, Micha, Petrus en Openbaring verwijzen allemaal naar die gebeurtenis van Bileam.

De 'engel des Heren' was bij machte door een ezel tot Bileam te spreken. De duivel is bij machte om door een slang tot de mens te spreken. Als het een kan, dan het ander ook. Als we het een moeten schrappen, dan die andere ook.

Wat moeten we met het licht van dag 1 terwijl de zon er pas op dag 4 is.

Zo mag gesteld worden dat de Schepper zowel ruimte als tijd geschapen heeft, en zelf niet aan ruimte of tijd onderworpen is, omdat het geschapen is. In een oerknal-model bestaat de dimensie tijd ook pas vanaf het moment dat de oerknal 'begint'. Daarvoor is er niets, geen ruimte, geen tijd. Die tijd begint pas te lopen en ze loopt in hetzelfde tempo als nu¹⁶, vanaf de knal.

Tijd is relatief, zo heeft Einstein ons geleerd. In de buurt van een zwart gat vertraagt alle tijd bijvoorbeeld, loopt de klok als het ware langzamer. Onze tijd wordt aangegeven door de rotatiesnelheid van de aarde. De zon, die voor onze tijdsaanduiding essentieel is, wordt in het Genesis-verhaal pas op dag vier gemaakt. Je zou dus pas van 'dagen' in onze betekenis kunnen spreken vanaf dag vier?

Op dag één wordt er echter ook al licht gemaakt, en dit licht wordt 'dag' genoemd en het duister 'nacht'. Dan was er dus wel licht, maar nog geen lichtbron? Want

---

¹⁶ Daar kan je over filosoferen. De belangrijkste manier om de tijd aan te duiden is eenvoudig deze: één omwenteling van de aarde om zijn as. Omdat de aarde om de zon draait, maakt de aarde 1 extra omwenteling in een jaar t.o.v. de zon dan t.o.v. de sterren. Als een *zonnedag* 24 uur is, duurt een *sterredag* daarom ongeveer (24 uur x 60 minuten / 365 dagen $\approx$) 3,9 minuten korter.

Een andere moderne manier van tijdsaanduiding is de 'atomaire tijd'. Dat is een tijdsrekening gebaseerd op atomaire processen. Deze loopt echter niet helemaal in de pas met de 'planetaire tijd'.

zon, maan en sterren verschijnen pas op dag vier. Was er dan een tijdelijke lichtbron, tot dag vier? Was er alleen maar licht en geen bron? Draaide de aarde al wel met zijn huidige rotatiesnelheid, zodat dit eerste licht maakte dat het avond werd en weer ochtend?

Ik ben bang, en dat is uitermate onbevredigend, ook voor mijzelf, dat we hier geen antwoord op kunnen en zullen vinden. We zullen het als een gegeven moeten accepteren, misschien zonder dat we ooit zullen weten wat het is of was. Alles wat we erover zeggen is per definitie uitermate speculatief, want het is niet te controleren. Dit lijkt een zwaktebod, maar het hoeft helemaal geen probleem te zijn, ook theologisch niet. Als een vader tegen zijn kinderen vertelt over zijn werk, dan zal hij proberen dat begrijpelijk te vertellen. Hij ontkomt er echter niet aan soms dingen te zeggen die zijn kinderen niet helemaal begrijpen, maar die desalnietemin toch gewoon waar zijn. Als God ons over zijn Schepping vertelt, dan kan het bijna niet anders dan dat we dat maar gewoon aan moeten nemen en dat er dingen in zitten die ons verstand te boven gaan. Misschien is het wel zo dat we *niet alles* hoeven te begrijpen of zelf *kunnen* begrijpen?

Theologisch gezien is het geen enkel probleem dat God alleen maar zegt dat iets zus en zo is, en wij vervolgens in opperste verdwaasdheid en raadselachtigheid achter blijven. Het is niet nodig dat we alles doorgronden. Een zaak die wij niet begrijpen, is daarmee geen *bewijs* dat het scheppingsverhaal niet-historisch bedoeld is. Het kan ook als een aanwijzing opgevat worden dat het *juist* om een authentiek verslag gaat: het is juist géén gladgestreken verhaal, het is niet geharmoniseerd, het is juist *niet* zo verteld dat iedereen het voor zoete koek zal slikken. Want laten we wel wezen: ook als je een zojuist uit de Egyptische slavernij onder leiding van Mozes bevrijde, nomadische Israëliet¹⁷ bent, dan begrijp je dat er geen licht is zonder bron. Dat is namelijk ieders dagelijkse ervaring: vuurtje – licht, olielampje – licht, zon – licht, geen zon – geen licht. En nu zegt dat scheppingsverhaal dat er éérst licht was en pas daarna de zon. Dat is niet bepaald je-toehoorders-toespreken-in-een-taal-die-zij-begrijpen, zelfs niet als het in onze ogen om een niet-intellectuele, niet-gestudeerde doelgroep gaat.

Toch kan ik het niet laten te speculeren. Ik weet het, het is onverstandig dat te doen. Maar het is ook onverstandig het niet te doen, omdat er nu eenmaal mensen zijn die het belangrijker vinden dingen te kunnen begrijpen, dan het maar voor waar aan te moeten nemen.

Tijdens een familie-uitje aan de sterrenwacht bij Bussloo, vertelde de alleraardstige gastheer en beheerder daar, dat 'het maar goed is dat er zoveel sterrenstof zit tussen ons en de rest van ons melkwegstelsel, omdat het anders 's nachts zo licht zou zijn als overdag'...

---

¹⁷ Dat is namelijk de eerste doelgroep van de 'boeken van Mozes', waar Genesis een onderdeel van is.

Om deze uitspraak op waarde te schatten even enige toelichting: ons zonnestelsel bevindt zich in de 'melkweg', dat is een sterrenstelsel, een galaxy. Een galaxy is een disc-vormig cluster van miljarden sterren met een centrum en spiraalvormige armen. Ons zonnestelsel bevindt zich in zo'n spiraal. Daarom kan je bij een heldere nacht, als er geen kunstmatig licht in de omgeving is, een langgerekte band van licht en nevels zien die dwars over de hemel staat. Dat is de disc van onze galaxy. In die band is ook het centrum van onze galaxy te herkennen. Op bijgaande foto's is dit te zien. Dat centrum is in vergelijking met de rest overbevolkt met sterren. Daar komt zoveel licht vandaan, dat als er niet enorm veel sterrenstof tussen dat centrum en ons zat, dit onze aarde zou verlichten alsof het dag was!

Ik wil niet beweren dat dít dus het licht is dat op dag 1 genoemd wordt. Want feitelijk weet niemand dat. Wat je wel kan zeggen is dit: er is kennelijk meer licht in het heelal dan die van de zon en (door de zon ook) de maan, dat voldoende sterk is om verschil te maken tussen dag en nacht...

Wie er behoefte aan heeft kan zelf bovenstaand rekensommetje afmaken.¹⁸

Ikzelf kan er theologisch gezien wel mee leven dat God niet in alles door ons na te rekenen is en dat je bepaalde dingen moet nemen zoals ze gegeven zijn. De geschiedenis leert dat er wel meer dingen in de bijbel staan, die door de kerk niet begrepen en niet letterlijk genomen zijn, maar waar later toch op terug gekomen moest worden. Dat is bijvoorbeeld bij de substitutie-theologie zo geweest, waarbij de Kerk de plaats van Israël ingenomen heeft in al de profetieën over Israël. Sinds de verwoesting van de tempel waren de Joden over de hele wereld verspreid en lag Palestina er verlaten bij. De profetieën over de terugkeer van de Joden uit al de volkeren naar Palestina moesten natuurlijk niet letterlijk begrepen

---

¹⁸ Setterfield (www.setterfield.org) doet dat bijvoorbeeld door te stellen dat de oudere populatie II-sterren op dag 1 gemaakt zijn en de jongere populatie I-sterren op dag 4. Het verduisterende sterrenstof is dan bijvoorbeeld ook op dag 4 gemaakt. Nog een andere optie is dit: quasars zijn veel helderder zijn de andere sterrenstelsels die dichtbij staan. Omdat ze verder weg staan (en hoe verder we kijken, hoe verder we in het verleden kijken), stammen ze uit veel vroegere tijd. Dat kan betekenen dat het centrum van het melkwegstelsel ook een tijd veel helderder geweest is dan nu.

worden... Sterker nog: in de Statenvertaling stond overal waar de naam 'Israël' genoemd werd, als kanttekening erbij 'de Kerk'.

Sinds 1948 (toen de staat Israël opgericht werd) weten we echter wel beter en sindsdien zijn er voortdurend berichten geweest van hele volksstammen Joden die weer naar Israël getrokken zijn. Uit Ethiopië, uit Rusland, uit Europa, uit Amerika, enzovoorts. Wie had dat nu gedacht?

Begrijpelijk was het wel, dat men probeerde deze teksten symbolisch uit te leggen. Alle toen bekende feiten spraken namelijk *tegen* een letterlijke uitleg. Om niet in de knoop te komen met de Rede, leek een symbolische uitleg de beste optie.

Hoe dan ook, zo'n voorbeeld geeft me vertrouwen dat we ook andere dingen die we (nog) niet goed begrijpen, toch aan mogen (of zelfs moeten?) nemen, ook al wordt onze intellectuele nieuwsgierigheid niet helemaal bevredigd.

Zou het kunnen dat er een gat van miljarden jaren zit tussen Genesis 1:1 en 1:2?

De eerste twee regels van Genesis luiden:

1. In het begin schiep God de hemel en de aarde.
2. De aarde was nog woest en doods, en duisternis lag over de oervloed, maar Gods Geest zweefde over het water.

Sommigen opperen dat de eerste regel de schepping van het universum inhoudt en miljarden jaren heeft kunnen duren en dat de tweede regel ergens de draad weer oppakt wanneer er een aarde is met water erop. Op deze manier wordt een Big Bang-theorie die het ontstaan van het heelal verklaart, gecombineerd met het scheppingsverhaal.

Voortbordurend op deze zienswijze, kan je zelfs beweren dat er een evolutionaire volgorde in de schepping zit: eerst water, dan vissen, dan groen, dan landdieren, dan de mens.

Voor mij is het duidelijk dat dit theologisch gezien geen hout snijdt. De eerste regel is een opschrift, een titel. Daarna volgt de uitleg van hoe dat gegaan is. In Genesis 2:1 vind je op vergelijkbare wijze een aftiteling:

Zo werden de hemel en de aarde in al hun rijkdom voltooid.

Welke meteen als bruggetje dient naar de beschrijving van de rustdag. In 2:4 vind je nog weer zo'n aftiteling.

Dit is de geschiedenis van de hemel en de aarde. Zo ontstonden ze, zo werden ze geschapen.

Verder wordt er expliciet vermeld dat de zon, maan en sterren op dag vier gemaakt worden. Dat laat geen ruimte om te veronderstellen dat deze er bij regel 2 al waren.

Ofwel, je kunt niet Genesis 1 intact houden door een paar miljard jaar in het begin ertussen te wurmen. Als je dat doet, dan klopt er van het vervolg niet veel meer.

Überhaupt is een combinatie van Oerknal-model en een historische Genesis 1 niet mogelijk. De aarde was er in Genesis het eerst, de zon, maan en sterren pas op dag 4. In een oerknalmodel is er eerst het universum, dan ons melkwegstelsel, dan de zon en vervolgens als laatste pas de aarde.

Sommigen menen dat de tekst in Jesaja 42:5 (zo ook Zacharia 12:1) wijst op een soort door God veroorzaakt uitrekken van het heelal:

Zo zegt God, de Here, die de hemel schiep *en hem uitspande*; die de aarde uitbreidde met alles wat daaruit ontsproot; die aan de mensen die daarop wonen, de adem gaf en de geest aan hen die daarop wandelen: Jesaja 42:5

Persoonlijk vind ik het moeilijk om in dit ene woord 'uitspannen' ons hele oerknal-model te leggen van oneindig klein speldepunt tot heden. Het valt niet te ontkennen dat in spiraalvormige galaxies zwaartekrachtwerking zichtbaar is. Het valt ook niet te ontkennen dat als je daar naar onze maatstaven aan gaat rekenen, je op letterlijk astronomische tijdsspannes terecht komt. Echter, de manier waarop de galaxies *bestaan*, hoeft niet de manier te zijn waarop ze *ontstaan* zijn. Als ik met mijn lepel door een toetje van yoghurt en vla roer, ontstaan er ook spiraalvormige structuren van geel en wit. Als ik het toetje vervolgens maar lang genoeg in de koelkast laat staan, gaan deze structuren door osmose-werking veranderen. Het zou echter onterecht zijn het ontstaan van de spiralen toe te schrijven aan de osmose-werking en zo terugrekenend uitkomen op enkele jaren van ontstaangeschiedenis voor mijn toetje.

Op vergelijkbare wijze kan God het heelal opspannen, uitspannen, ophangen, scheppen en in dat proces gebeurt er van alles, zoals het ontstaan van materie, kernreacties, zwaartekrachtwerking of ook uitdijning. Maar dat alles niet noodzakelijkerwijs op de manier zoals wij terugrekenend bedacht hebben. Misschien wel eerst het centrum van onze Melkweg en daarna pas het sterrenstof. Misschien wel eerst de aarde en daarna pas de zon.

Laat de tekst dat 'voor God een dag als duizend jaar is', niet zien dat we die dagen niet al te letterlijk moeten nemen?

Die tekst luidt:

Eén ding mag u niet over het hoofd zien, geliefde broeders en zusters: voor de Heer is één dag als duizend jaar en duizend jaar als één dag. De Heer is niet traag met het nakomen van zijn belofte, zoals sommigen menen; hij heeft alleen maar geduld met u, omdat hij wil dat iedereen tot inkeer komt en niemand verloren gaat.

2 Petrus 3:8-9

Het gaat hier om de vraag wanneer Jezus terugkomt, en of dat niet wat lang duurt. Petrus zegt dan dat het bij God zo niet werkt. Tijd is geen issue voor hem. Voor ons misschien wel, maar voor hem niet. Of om het anders te zeggen: tijd speelt geen rol, God is zelf niet onderworpen aan het door hem geschapen fenomeen 'tijd'. Als wij haast hebben en ongeduldig zijn, bij God telt dat niet. Je kunt natuurlijk zeggen: wat voor ons 13,7 miljard jaar is, is voor God één dag. Je kunt ook zeggen: wat voor ons 13,7 miljard jaar lijkt, is voor God één dag. Je kunt ook zeggen: wat voor ons zes dagen lijken, was voor God zes seconden. Er staat namelijk niet alleen dat één dag als duizend jaar is, maar ook het omgekeerde. Waarom dan slechts de ene helft gebruiken en dat op zo'n manier inmeten in Genesis dat we ons evolutiemodel kunnen handhaven? En waarom deze tekst alleen toepassen op de zes dagen van Genesis? Je zou dan overal waar het woord dag in de bijbel gebruikt wordt er wel duizend jaar (of één seconde) van kunnen maken. Dan kan je met net zoveel recht zeggen dat Jezus er drieduizend jaar over doet om 'op te staan' en dat dat dan dus eigenlijk nog moet gebeuren...

Als je met alle geweld deze tekst in verband met Genesis wilt brengen, dan kan je het zo doen: voor God speelt tijd geen rol. Hij kan in één dag doen wat voor ons 13,7 miljard jaar lijkt. God claimt dat hij de aarde het heelal en het leven in zes dagen gemaakt heeft (dat is: wat wij als dagen ervaren, dat is één omwenteling van de aarde). Aangezien één dag voor God als duizend jaar is en andersom, kan hij in zes feitelijke dagen een heelal scheppen dat nu voor ons een ouderdom van 13,7 miljard jaar lijkt te hebben.